

САҢА ОЛОХ

Чурапчы улуунун хаһыата ● ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР ● sanaa.oh

Тогтмал эхсийнх нь 6 > субуота эхсийнх нь 7 > баскылааннаа эхсийнх нь 8 > бзидизэнийх эхсийнх нь 9 > олтуруунуух эхсийнх нь 10 > сэрлээ эхсийнх нь 11 > чэллээ эхсийнх нь

— СОЮЗНИЦА —

ЧУРАПЧЫГА – РФ
Успуордун миниистирэ
Павел Колобков

Бүгүн Чурапчы улуусугар физкультурна уонна успуорт үнүстүүтэ тэриигиһитэ 20 сыла. Бу үөрүүлээх күнү суолтапаан, Арассыыйа успуордуун министри Павел Анагольевич Колобков Чурапчыбыт ыспартыбыһынай төмүтүгүр ыалдьыттаан, үлэни-халыһы кытта билистэ. Кинини кытта өрөспүүбүлүкүбүт Ил Дархана Айсен Сергеевич Николаев кэлбитэ быһыгы, чурапчылар, успуорт туюната бу оларбытыгар болломто уурулларын бэлэстиир.

Павел Колобков бастагчид 200 мизстэлэх, 100 киһини аһатар остололгойдаах, бу сотору үлэбэ кирирэхтээх сана уолсайы кордо. Салгыы олимпийскэй эрэллэри бэлэмниир интэринээт-оскуоланы уонна федеральнай таһынаах усулорт үнүсүүтүгэр сырытта.

Интэринээт-оскуолаба кириээти ытта, оскуола устурууйатын, ааттаах суоллаах выпускниктарын туһунан үөрөнээччи кэспээтэ. Усулорт саалатыгар оскуола үөрэнээччилээт бэри мустан туран, Павел Анатольевич кирибитигэр

угуу тиризньэр Дмитрий Коркин: «Дьол, көнүл, норуот иһин куус кыйаарынан, сүрэх баатынан үөрөнөргэ, сайдарга бэлэммит!» дигэн девинин доргу-ну ааган иһитиннэрдилэр. Түмүккэ оскуола кэлэктибин, үөрэнээччилэрин кытта угсай хаартыскага түстүлөр.

Үнстүүжээ, услоорду чинчийэр
үлэ тулунан быйстапканы көрдүлэр.
Быйстапкыба оруну кыра сааһыттан
устуорка хайдаа сылыарыаха, эрийиэхсээ
сөбүн, устудьоннарда ханнык ньымалары
туһаналларын хэлсээтигэр Устудьоннар
Сэбиэттэрэ Павел Анатольевичка Чурапчы
сиригэр үктэммитигэн 35эрдэлээн,
махтанан туран, ойдобунньук бэлэхтэрин
тутуурдылар. Сапны ректор Иннокентий
Готовцев үнстүүт гөһбылааны туһунан
сыйдатта. Билигин ханнык эбийиэктэр
баалларын, инникитин тутулуохтаах
сана тутуулар ханан туруоктаахтарын,
тохо-ханнык хайысаха үлэлиэктээхтарин

сүмийн хэлсээгэ

Биир сурун суолталаах түгэнинэн Саха
Өрөспүүбүлүкэтин уонна РФ усулордуу
министириситибэтин икки ардыларыгар
себүлэнэ түһэрсии буолла. Себүлэнэ ис
хоһоһоно – өрөспүүбүлүкэ физическай
култуура уонна усулор сайдыытыгар
бииргэ үлэлээһи. Манны туспа пуунунан
үлүстүүт минни сайдыытын торумугар
салгыы үлэлээһи бииргэ сылдьар: эбии
биир уосай олорор дьыны, өлүнөбөрстө
инниин тутуу күүрдүк бөлүкүрүстөр.

Павел	Колобоков,	Айсен
Николаев	сурунальыстарга	бизэрт
интервьюларыгар	бу үнүстүүт дайду	
үрдүкүн колобоу буюларын инникпоздун		
балызаттилер уонга үнүстүүт инники		
сайддылыгар үлөһүрөггө бэлэмэрин		
эттилер		

Елена МАКАРИНСКАЯ.
Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ хаартыскаба
түһэриилэрэ.

ЕГОР БОРИСОВ: «Устуоруйаны кизэник,
далааһыннаахтык үөрэтиэххэ наада»

Ахсынньы 5 күнүгэр С.К. Макаров аатынан Чурапчы гимназиятыгар эр дьон учууталлар ижэ ардыларыгар быһыл IV-с төгүлүн «Бастын устуоруйа уонна общественное учуутала» өрөспүүбүлүкэтээһи күрэх ыытылынна. Бу куонкурс Аба дойдуга Улуу сэриитин бэтэрээнин, РСФСР уонна САССР үтүөлээх учууталын, Чурапчы улуусун I-кы Бочуоттаах олохтообун Степан Кузьмич Макаров – Саха Маресьева сырдык аатын үйэтиитигэ ананна.

Барьта сэтгэ эдэр учуутал уялалтар ылттыны ылзылар. Бу хун куонкурду көрө, үөрэнэччилэри кытары көрсө Арасыйга федерациятын чилиэнэ Егор Борисов ыалдыптаата. Маньк улахан суолтаах тэрэһингэ ынырбылтарылар Егор Афанасьевич махтанна Кини ийгэ Парасковья Иппинична жэргэн тахсыр дэри, Ольга, Степан Макаровтарга иитиллибит. Степан Кузьмич уюустыбанньык, педагог быһыытынан эрэ буолбакка, кини үгүс киһи буоларын, хосун саналаарын туһунан истинник ахтан-саанан ылла. Егор Афанасьевич учуутал уялалтары кытары ийэрэхтик сэрхэстэ. Ол курдук, бэйэлэрин билиһиннэрбиттэрин болбойон, хайдыы ийгэстэ. Эдэр учууталлартан ханык методиканы туттан, оро интерэһин тардалларын, бэйэлэрт туох тустаах быгыраамалаахтарын ыйыталааста, үлэлэригэр туһалаах

сүбэлэри биеэрдэ, бу хүрэх үлэлэригэр-хамнастарыгэр тирах бусларыгэр баярда.

Дэлгэцээс илгэе тийнхэн, гимназия ахьбыйс оё-
лорун хытары көрүстэ. Гимназия бырабылталыстыбатын
бөрсидьдизэ Күнэй Макарова үерэнэччилэр
дээрхыттан тыл эттэ. Итинэн библиотэксээ анан
«Сэхэ омух саарына Егор Борисов» кинигээ Егор
Афанасьевичка илии бататта. Егор Афанасьевич оёлор
ыйытыларыгар хоруйдага, оё сааһын туһунан
кылгастык сырдатта. Ол курдук, оёулаа үерэнэ сылдьан
булттуурин, балыктырын, эмээ уол уол курдук охсуһарын,
мэникпирын туһунан оёлор интаризэстрин тардар
пына кэпсэттэ. Кини талбыт идэлэригэр санааларын
ууран, бэринилээхтик үлэлээтэхтаринэ, сипһинилээх
уонна кыймыллаах буопалларын бигэрэттэ. Үлэгит
киһи барытын кыйаар диян эттэ. Итини тэжэ оёлоро
уопастыбаннай үлэттэн турса турбаттарыгар, сөбүлүүр
үөрэхтэригэр мираллэригэр, истиг тапталларын мүчү
туппаттарыгар баарда. Маны барытын толордохторуна,
дьоплоох киһи буопалларын бэлгизтэтэ.

Салгыы «Сахатранонефтегаз» А/О директору Иван Макаров бэистин туһунан ыктастык билиһиннэрдэ. Конкуренция сайдан турар кэмгэр, кылгас биримэс иһигэр элбэк билиһинн-көрүүгү ылыахтаахтарын, уопастыбада туһалаах дьон буоларга дьулуһуотаахтарын туһунан сүбэлээтэ. Терепүүттэрин, савастаах дьон опхотуруттан уопут ылаалларыгар, уопаттарга устурдунан дьарыктаналларыгар баҕарда.

Гимназияд үерэнэр уолаттар хуордарынан хуонкурус үөрүүпүэх аһыллыыта сабаланна. Арасыына, итинэнэ Саха Сириг гимназирин дыһаһал ыттыылаахтара суһуохторигэр туран иһитилэр. Салгыы гимназистар Степан Кузьмич туһунан литерэтиринэй композицияны толордулар. Гимназия фойстыгар Степан Макаров айар үлэтин, олоһун сырдатар матырыйаалларынэн, хаартыскаларынэн быһастака оһон боллоһоммин көрдө.

Гимназия дирижэстэ Юрий Слесарь, улус дькугааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Захаров, улус үөрэххэ салааттарын начаалынньыга Юрий Посельский эбэрда тылы эттилар, кытааччыларга ситиһиилэри баардылар. Ыччаттарбыт дойдутарынан кизин тутта улааталларыгар, хөрөөбүт дойдутарын таптыллыларыгар устуруйаны үөрэткөччүлөр сруоллара улаханын бэлэтэтиһэр.

Марфа ПЕТРОВА

Куобалыга гаас киирдэ

Ахсынны 5 күнүгэр «Куоҕалы» ТОС-ка таас ситимэ
кириитин үөрүүлээх түгэнэ буолла.

Бэлэз күнээ СӨ Ил Дархана Айсен Николаев, Арасыйын Федерацийтын чилинээ Егор Борисов, улуус баһылыгын эбэһинизин тодороччу Алексей Ноговицын, улуус дьокутааттарын Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Афанасий Захаров, Чурагын нэһилиэгин баһылыга Владимир Свищев кыттыны ыллылар. Опохтооктор кэлбит ыалдьыттары сылаас апаадынан, чэигин күндүлээч көрүстүлэр.

СӨ Ил Дархана Айсен Николаев Чурагчы улуулун опохтоохторун гаас ситимэ кэлбитинэн эбэрэллээтэ, опохлут тупсарын туһугар туох баар сатабылы, кыабы ууран туран үлэлииргэ-хамсырга ынырда, ситиһиилэри баарда.

Салгыы Егор Афанасьевич салайар дэлгээссийтэ
гаас аан бастаанынан киирбит ыалларыгар, сатта оҕолоох
Семен, Февронья Андреевтарга ыалдыттаатылар,
үөрүүлөх түгүлүнэн 35р дэлээтилэр, олохторун-
дыахтарын билистилэр. Итиги тэңэ оҕолорго жалан ийэр
Сага Дылынан бөлөхтэри туттардылар.

Марина ПЕТРОВА

Уруйдан, Улуу Олонхобут!

Соловьев нэһилиэгэр өрөспүүбүлүкэтээби ыччат форума бу соторутаабыта түмүктэммитэ. Салгыы бу нэһилиэккэ баһылык Мария Кронникова дьаһалынан Мырылаттан төрүттээх биллиилээх чулуу учуонай – литературовед, фольклорист, бэйиэт, тылбаасчыт Георгий Митрофанович Васильев 110 сылын көрсө уонна олонхо декадатыгар сөп түбэһиннээн, “Уруйдан, олонхо!” илин энгэр улуустар кыттыылаах улахан түһүлгэ тэрилиннэ.

Мырыла сиригэр-уотугар Софрон Кузьмин-Олонхо Соппуруон, Николай Хомлодоев-Күндү Бытык Күндүөбэй, Данил Николаев, Никифор Илларионов, Изот Попов, Константин Федотов-Көскөйө Көстөкүүн, Прасковья Сибирякова о.д.а. уопсайа холбоон, 30-тан тахса олонхоһут уутуйан үөскүү сыгдыбыттар биллэр. Онон улуу олонхоһуттар дойдутарыгар – Соловьев нэһилиэгэр Дмитрий Васильев аатынан норуот

айымньытын дьэитигэр уонна Петр Васильев аатынан Соловьев орто оскуолатын баазатыгар, уопсайа холбоон, 90-ча олонхоһу толорооччу кэпэҥ кыттыыны ылла. Ол курдук, оскуола үөрэнээччилэригэр 33 үөрэнээччи, 2 бөлөх, 15 биридүүлээн толорооччу (Таатта, Амма улуустара, Чурапчы, Чакыр, Соловьев нэһиликтэрэ). Ыччаттарга Анастасия Алексеева (Чакыр), Сайаана Попова (Чакыр), Номошон

Оруннаах Дедюкин (Таатта), Виталий Никифоров (Мэнэ Ханалас) курдук биллэр олонхоһу толорооччулар күрэхтэстилэр. Чурапчы улууттан “Айылгы” норуот айымньытын дьэитин иһинэн тэриллэбит ыччат фольклорун бөлөҕө Иннокентий Тимофеев-Теплоухов “Куруубай хааннаах Кулун Куллуһуур” олонхоһуттан толорон иһитиннэрдилэр (салайааччылар Мария, Валерий Герасимовтар). Саастаах көлүөнэбэ Таатта улууттан икки бөлөх кытыннылар.

Тэрээһин үөрүүлээх чааһыгар Георгий Митрофанович төрөппүт кыһа, РФ наукаларын академиятын Сибирдээби салаатын бочуоттаах бэтэрээн Викторина Георгиевна Васильева, Георгий Митрофанович быраата, техническэй наука хандьыдаата Петр Степанович Васильев кыттыыны ыллылар.

Дьүүлүүр субэбэ п.н.к., М.К. Аммосов аатынан ХИФУ профессора Галина Попова, улуус култуураба салаатын сүрүн исписэлиһэ Мария

Дьячковская, кыраайы үөрэтээччи, Соловьев нэһилиэгин мусуойун салайааччы Иннокентий Собакин, Олонхо киинин сүрүннүүр научнай үлэһитэ Елена Протодьяконова, улуус култуураба салаатын фольклорга уонна култуурунай нэһилиэстибэ салаатын сүрүн үлэһитэ Мария Герасимова, ф.н.к., гуманитарнай уонна хотугу норуоттар кыһалгаларын чинчийэр үнүстүүт үлэһитэ Анна Данилова, Олонхо киинин сүрүн исписэлиһэ Ульяна Флегонтова, “Үөрүү” оҕо дьобурун сайыннарар киин уһуйааччыта Дария Кузьмина, педагогическай үлэ бэтэрээнэ Мария Павлова үлэлээтилэр.

Уопсай түмүккэ оскуола үөрэнээччилэригэр Чакыр орто оскулатын 7-с кылааһын үөрэнээччигэ Анна Макарова мунгууру кыайыылаабынан ааттанан, 15 тыһ. солкуобай харчынан наҕараадаланна. Ыччаттарга Мэнэ Ханалас 1-кы Тыыллыма нэһилиэгиттэн Виталий Никифоров кыайыылаабынан тахсан, 50 тыһ. солкуобайы тутта. Оттон улахан дьон оруолунан толоруу бөлөҕөр Таатта улуутун Дьохсоһонуттан кыттыбыт бөлөх 15 тыһ. солкуобай харчынан биризмийэллэннэр.

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ.

— ДОРУОБУЙАЛАРЫНАН ХААЧЧАХТААХ ДЬОН ДЕКАДАЛАРЫГАР —

түгэннэ бэлиэтээһин буолар. Ол курдук, быйыл Амма улуутугар ытыллыбыт Саха сирин 7-с ыспартыбынай оонньууларыгар успуорт адаптивнай көрүннэригэр ситиһиилээхтик кыттыбыт Чурапчы улуутун доруобуйаларынан хааччахтаах дьонун сүүмэрдэммит хамаандатын чиестээһин, өрөспүүбүлүкэбэ доруобуйаларынан хааччахтаах дьэиэ кэргэттэр икки ардыларыгар ытыллыбыт «Дьослоохпут бииргэ» быйылгы куонкуруһун кыайыылаахтарына Лена Александровна, Михаил Николаевич Пономаревтар, алтыннык ыйга Москва куоракка ытыллыбыт Аан дойдутаабы «INKLUSIVE DANCE – 2019» ыспартыбынай бальнай үнүкү куонкуруһугар сана үүнэн эрэр биһиги эдэр ыччаппыт. Холтоҕо нэһилиэгин олохтооҕо Саша Собакин Саха сириттэн бастааһын кытына уонна 3-с бочуоттаах миэстэни ылан, өрөспүүбүлүкэтин, улуутун, нэһилиэгин аатын үрдүктүк ааттатта. Онон

С.А.Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатын салайытынан (сал. Феоктистова Е.Ф.) үөрэхтээһиннэ сана кирибит сүүрээни улуус доруобуйаларынан хааччахтаах үөрэнээччилэригэр маастар-кылаастары, күрэхтэһиилэри тэрийэн, бэрт интэриһинэй дьаһаллар ытыллынылар. Сана көрүгү Чурапчы орто оскуолатын үрдүк категориялаах физкултуураба учуутала, өрөспүүбүлүкэбэ ытыллыбыт Педагогическай үлэ маастара куонкурсу кыайыылааба Седалищев Данил Константинович «Спорт без границ» кууруска идэтин таһымын үрдэтэн, доруобуйаларынан хааччахтаах оболору сана оборуодованиеба үөрэтэн саҕалаата.

Дьоккуускай куоракка сыл түмүгүнэн ытыллыбыт 2 күннээх дьаһал үөрүүлээх чааһыгар Кытаанах нэһилиэгин «Сыккыс» доруобуйаларынан хааччахтаах дьон түмсүүтэ өрөспүүбүлүкэбэ «Лучшая первичная организация», Саша Собакин «Искусствоба үрдүк ситиһиилэрин иһин» лауреат үрдүк аатын ыллылар. Лена Александровна Пономарева бу эйгэбэ кылаатын иһин бэлиээнэн, Николай Антонович Макаров «Адаптивнай успуорт сайдыытыгар кылаатын иһин» Саха сирин адаптивнай успуорт көрүннэрин холбоһугун махтал суруктарынан, биһигини бэйэтин сылаас оымнабас массынаатынан, көрдөһүүбүтүн быһа тыммакка, араас таһымнаах дьаһалларга таһар Гурий Гурьевич Филиппов Саха сиригэр нэһилиэгиннэни кытта үлэбэ судаарыстыбаннай кэммитэтин бочуотунай грамотатынан наҕараадаланнылар.

Барба махталбытын тиэрдэбит. Чурапчы улуутун бочуоттаах олохтооҕор, РФ доруобуйа харыстабылын үтүөлээх үлэһитигэр, ССРС доруобуйа харыстабылын туйгунагар Попов Александр Александровичка, таксидермическэй мусуойга кирибит үбүн биһиги уопастыбабытыгар, декадаба туһайан бизээн, сүнгэн көмөтүн оҕорорун иһин, Быйылгы дьылга Александр Александрович көмөтүн олоххо кыһалганы көрсүбүт эдэр саастаах ыччаттарбытыгар аныырга быһаарынныбыт Биһигини кытта еруу бииргэ үлэлэһэр успуонсардарбытыгар Н.В. Филипповка, “Чурапчы” ТХПК (сал. Н.А. Аржаков), «Сайдам» маҕаһыын (сал. А. С. Попова), тэрилтэ салайааччылар, үөрэх салаатын начаалынньыга Ю.П. Посельскаяга, Чурапчы нэһилиэгин баһылыга В.Д. Сивцевкэ у.о.д.а. куус-көмө буолар улуустут амарах санаалаах дьонугар-сэргэтигэр.

Бары бииргэ сомоһолорон үлэлэтэххэ, ханнык да бэйэлээх уустук болпуруос кыаллар буоллаба.

Римма ДЬЯЧКОВСКАЯ, улуустаабы инбэлииттэр уопастыбаларын бэрэссэдээтэлэ.

Ситиһиилээхтик кыттабыт

Ахсынны 3 күнэ – Аан дойдутаабы доруобуйаларынан хааччахтаах дьонго туһайылыбыт күнүнэн биллэр. Быйыл ити күнгэ ананан өрөспүүбүлүкэбэ араас хабааннаах дьаһаллар үрдүк таһымга ытыллынылар. Декада чэрчитинэн биһиги улуустуугар улуус хамыһыһыата тэриллэн, эмиэ үгүс өрүттээх үлэ-хамнас, дьаһаллар эстиннэ 19 күнүттэн саҕаланан ытыллынылар.

Быйылгы декаданы биһиги уопастыбабыт 1 группалаах инбэлииттэргэ болбонтон туһайан, нэһиликтэринэн сылдьан, кинилэр олохторун дьаһалларын, туох кыһалгалаахтарын билсэн кэлибит. Биһиги дьоммут доруобуйаларынан хааччахтаах да буоллаппар, успуордунан дьарыктаналлар, чөл олобу тутуһаллар, олоххо актыыбынай позициялаахтар. Онооҕор хаампат, протезтаах дьоммут олон эрэ волейбол оонньуулар, бу көрүгү пропагандалаатылар. Ону тэнэ истин көрсүһүлэр, кэпсэтиилэр буоллулар, тустаах тэрилтэлэр субэ-ама биэрдилэр, «Сахафармация» аптека эмп атытын тэрийдилэр. Инники үлэбигигэр-хамнаһытыгар сыал-сорук туруоран, туһааннаах сокуоннарга олобуран, олох кыаммат дьоммут кыһалгаларын олохтоох дьаһалталаарга туруорсар, кинилэр бырааптарын көмүскүүр үлэни тэрийэн саҕалаатыбыт.

Сылын аайы уопастыбабытыгар, нэһиликтэрбитигэр, улуустуугар, өрөспүүбүлүкэбитигэр ытыллар араас таһымнаах күрэхтэһиилэргэ, култуурунай дьаһалларга ситиһиилээхтик кыттар дьоммутун үөрүүлээх

кини төрөппүттэрин Клара Васильевна, Гаврил Гаврильевич Собакиннары. Сашаны үнүкү кэрэ эйгэтигэр уһуйар учууталын Айаал Прокопьевичи, Саша аттыгар тэннэ үнүкүлэспит, бэйэтигэр эрэллээх буоларыгар көмөлөспүт Валентина Ревонаны эбэрдэлээтибит.

Үгэскэ кубулуйбут «Ырыалаах ыллык» дьэи регионнаабы куонкурсу, нэһиликтэр икки ардыларыгар хабылык хаамыска, нуучча дуобата, саахымат, дартс күрэхтэһиилэрэ бэрт ытыллык ытыллынылар. Нэһиликтэрбитигэр бастагы тэриллэилэр олохтоох сирдэринэн былааннаах үлэлэри ыттылар.

Улуустуугар дьэбэ иити, үөрэтии салаатын

ДУОЛАН

Эр дьонго аналлаах сыһыары

АЛГЫСТААХ БЭЛИЭЛЭР ТУСТАРЫНАН

Улууспутугар урууна бэлиэлэрин ааҕар, онон анаан-минээн дьарыктанар, үөрэтэр, уһуйар дьон баалларын истэбит. Бу саас кинилэр Чурапчы нэһилиэгин тобус томторун айы туруоруллубут мэнэ таастар илин өттүнээҕи сирэйдэригэр урууна бэлиэлэри суруйбуттара. Дьэ, бу туох суолталаах бэлиэлэрин уонна кимнээх, туохха анаан бэлэмнээн суруйбуттары тунунан "Силис" түмсүү чилиэнэ, Саха сиригэр биэр биллэр тимир ууһа, бойобуой дьайыһылар бэтэрсэнэ Василий Попов-Бааха Ууһу кытары кэпсэтэбит.

Баһылай, хаһан уонна кимнээҕи кытары бу бэлиэлэри суруйбуккутун, манньык өй-санаа хаһан кирибитин тунунан ааҕааччыларга сырдат эрэ.

Манньык санаа кирибитэ ыраатта, "Силис" түмсүүгэ Чурапчы улууттан элбэх киһи баар, салайааччыбытынан Үөһээ Бүлүү улууттан төрүттээх Андрей Иванович Кривошапкин-Айыга буолар. Оттон Чурапчытан Константин Артемьев дьарыктанар. Хатылы нэһилиэгиттэн сылдьар Кузьма Федоров дьону ааҕарга, суруйарга уһуйар. Бу сыллабарыму Айыга онорбута, кини үөрэбинэн билигин ити бэлиэлэри ааҕарбыт. Дьининэн, устуоруйа быһыын сэргэтэр эбит буоллаха, бу бэлиэлэри маннай ааҕан билбэт кининэн, бу билиги эрэ тылбытынан тааска суруллан хаалбыт дьин санааны таба таабыт кининэн Гаврил Васильевич Ксенофонов-Күлүмүчү буолар. Хаарыан киһибитин 1938 сыллаахха репрессия уоравылар түбэһинэрэн суорума суоллууллар. Оттон ыла дьарыктанар киһибит суох буолан хаалар. Ол кэнниттэн ааспыт үйэ 80-90-сылларыгар физик-математик үөрэтээх Андрей Кривошапкин дьарыктанан бу урууналары ааҕан-суоттаан кинэн эйгэһэ таһаарарга үлэлээр.

о.э. ханньык даҕаны тыл үөрэхтээх бэлиэлэри суоттаабакка эрэ кыайан аахпат. Инньэ гынан, ахсаан үөрэбин баһылаабыт киһи ылсан үөрэппитэ саамай сөптөөх дии саныыбыт.

Оттон Чурапчы нэһилиэгэр турар таастарга бэлиэлэр суруллуларын хайдах быһаарабыны?

Билиги — Боотуруускай улууһабыт. Эрдэгээбинэн Хатылы буолла дьин, ол кини Боотуруускай улуус буолар, о.э. урууна сурукка танан таһаардаха, "Бөө-Туруу-Улуу-уус" дьининэн суруллар. Атынньык быһаардаха, күнгэ туруулаһар "Улуу уус" дьин буолар. Уус дьининэн биэр Аба ууһа ууһаан-тэниэн, элбэх аба ууһун тэниппитин курдук өйдүүхкө сөп. Онон билиги улуус былыр-былыргытан күн бүгүнгө диэри күнгэ суруйууга туруулаһар улуутунан биллэбит. Боотурдар сыдьааннара буоллахпыт, хайдах даҕаны туора туран хааларбыт табыллыбат.

Таастар турар мистэлэринэн суруйарга оруобуна сөрү-сөпкө түбэхэр эбит дьин эрдэ да этэ сылдыһытын, ол тунунан кэпсээ эрэ.

Кырдык, сөл түбэхэр. Аны Чурапчы тобус томтордоосунан тун былыргытан биллэр. Ону таһынан олдохбуттан да сабаллаан Тобус халлаан, арыс илээх Аан Ийэ дойду дьин билбэт. Дьинэр, тобус дьин Айыларбыт таһымнара, ол аата Айыларбыт бары холбоһон, биһиэхэ Үрүн күн буолан көстөллөр эбит. Инньэ гынан билиги Чурапчыбыт эрдэттэн бэлэмнэммит курдук, Степан Саргыдаев нэһилиэк баһылыгынан үлэниир кэмизэр, Нерюни куораттан таастары аҕалан туруорбуттара. Онно анаан бэлэмнээбит курдук, аны, таастарбыт илин өттүлэрэ халтабай, суруга суох өттүнэн турар бизэрэн, алгыс уураарга сөптөөх буолан бизэрбиттэрэ. Былырын кыһын урууна бэлиэлэри ааҕарга үөрэммит дьон бары мустан, биэр хаммаҥа буолан.

кэрийэ сылдьан, сарсыарда күн тахсыта албанан, мистэлэни саһарбаҕа күн айы кытары мас төрдүгэр силбэһитэ үлэбитин түмүктэбилибит.

Бу бэлиэлэри бэйэбитигэр хайдах туһанахпытын сөбүй?

Санардыы урууну тэринэр дьон, тус олоһор улахан хамсааһыны саҕалыйар киһи эбэтэр ыраах айаҥна туруулары тымыт киһи бу таастары кэрийэ сылдьан аһаҕас, суолта бизэрэн бэлэтиэн, алҕаныан сөп. Ол эрэри ити ытык таастары үлүбэи малынан-салынан эбэтэр арыһаах алаадыларынан саба бүүрүгэр, сир-уоту киртитэр эмиз табыллыбат, сүт эрэ таһаарыан наада, онон бүтэр.

Манньык бэлиэлэр Чурапчы улуутугар эрэ суруллулар дуу эбэтэр атын улуустарга эмиз бэлэтиэнэ дуу?

Маннай Алдан куоратыгар Олонхо ыһааҕар нуучка дьонно бэйэлэрэ да билбэттэринэн, тобус улахан сымаҕа тааһы аҕалан туруорбуттара, бөл, дьаһалта үлэһиттэрэ тобо оннук аҕалан туруорбуттарын да билбэттэр этэ. Онно эмиз билиги таастарбытын турар суруктары анал көнүл ылан, оччотоого ураһа оноро сылдьар уопаттарынан суруйтаран хаалгартарбылпыт. Ити кэнниттэн манна дойдубутугар бэлэм таастарга эмиз түһэриэҥ дьин сүбэлэспиллэбит. Оттон быйыл күтүн Үөһээ Бүлүүгэ сирэ-туому топорор сана тутуллубут сквердэригэр Сунтаар хайатыттан аҕалыт таастарыгар суруйбуппун. Ол таастарга бу тобус алгыһы барытын түлэртэбиттэрэ, мантан Анатолий Константинов кытары иккэ буолан тийэ сылдыһыппыт.

Эбэн эттэххэ, таастарга таһымнарын ааҕы — киһи өйүн таһыма. Өйбүтүн сайыннарабыт дьинэр, үчүгэй — атын омуктарга баһыттарыа суохтаахпыт. Араас аныгы тизхиньхэлэргэ убанан баран сылдьарбыт табыҕа суох буолсу, хайдах баҕарар тарбахтарын тула эргитэртэрин сөл курдук буолан тахсар.

1. Атаҕылар дэриэбинэлэрэ — Үрдүкү Үрүн Айыларбытыгар аҕаан дойдубут томтордоруттан илин сылааччы илинни тааска баһын Танара Ыт Өйөө. Өбүгэ сылын ааҕыта сайынны ыһахтан Аар Айыы Тойонго суруйар кэммиттэн сабаллаан, Ыт Өйөө-ордугун бэйэбит очкуруохпут дьин ылынахтаахпыт.

2. Луохтуур кыһыын томторо — Ийэхсит томторо, нэһилиэккэ айааннаан кириигэ бастагы таһынан турара бэйэтэ алгыс курдук. Ийэхсит Ийэ барахсан курдук майгылаах аналлаах, хайдахын да иһин, бэйэтин оротун өрө тардан таһаарар аналлаах.

3. Оскуола томторо — Дьонөгөй Айыы томторо. Дьонөгөй Күрүү Буол. Бу таһым оскуола саастаахтары 21-гэр диэри киһини олоһун устун арыаллалар. Киһи өйө-санаата уопастыбаны кытары алтыһарга үөрэнэр, э-хаан өттүнэн сайдар кэмэ буолар.

4. Балыһа томторо — Айыһылым арыаллаатын. Айыһыт тааһа балыһа томторугар түбэспитэ дьинэр, оруобуна Төһөлөөх киһи ити томторго төрөөбүтэ биллэбит.

5. Бырааба томторо — Аан Алаҕын томторо. Сүн Дьааһын Аан Алаҕын киһи олоһор, этэргэ дьили, 21-тэн 34-кэр диэри уларытар кэмизэр ааһахтааххын. Бу кэм иһигэр киһи буоларын дуу, киһи буоларын дуу туһуланар, быһаарыллар кэмэ. Маны дьон эрэ барыта ааспат эбит. Бу алгыс Бырааба томторугар түбэспитэ эмиз суолталаах буолан тахсар. Аны манна көмүскэл көрдүүрбүтүгэр Аан Алаҕын Айыыга дойдубут иччитигэр анаабыт. Кини эмиз Ийэ курдук өрө таһаарар аналлаах.

6. Саанньы томторо — Хотой Айыы томторо. Хотой Айыым, көмөлөс! Бу өйдөрө хотор буолбут дьон таһымнара. Бу таһым Танара дьинин томторугар түбэспитэ эмиз ураты бэлэ. Бу танара дьинэтиэ бизс куупалынан бэһис таһымна тахсын дьин бэйэтэ туста алгыс турар. Ити таһымна Куопу Өйө уонна Өтө Керөр Өйө тэннэ үлэлиир буолбут дьон. Ити — биэрэ. Ийиһинэн, бу таһым былыргы аата Саха буолуу таһыма эбит. Бу таһымна тийибит киһи билигин өйдөбүлүнэн кизн билиилээх, сырдык санаалаах, нээрдээх киһи таһыма. Үсүһүнэн, Боотур таһымнаан эмиз аабыллар эбит. Дьонугар-сэргэтигэр сун дурда, халыг хаһа, элбээҕи билэр, сытыы өйдөөх киһи буолар эбит.

7. Почта томторо — Суорун томторо. Алгыс таһым — идэлээхтэр таһымнара. Эннээ Үүн Өйү Низр Гын Айыһар, Иис, Уус Харыстас, Дьаба Аба Уус Сүтүрбэ Айыһар Гын, Иистэр, Уустар, Улаҕаттар, Ойууттар, Тыл күстээхтэрэ, Алгысчылттар, Олонхочулттар. Манна томтор устуоруйатын үөрэтэн ыйыталаһааха. Эҥси да, Ууслут былыргы уус кыһата да бу томторго баар дииллэр. Суорун, үс Суорун баара биллэр. Хара Суорун — иистэр, уустар, Хариһа Суорун — удаҕаттар, ойууттар. Улуу Суорун — тыл күстээхтэрэ.

8. Саҥа дэриэбинэ — Билгэ, Танха, Дьылба Хааннар томтордору. Ытык Танара Танараһыта буол, алгыс баһа сылааччы. Айыһар Низри Өйдөһөр Өй Үүн. Сэгтис таһым. Бу олоһу билбэт, саас оротун ааспыт дьон таһыма, үөһээ дойдуттан ыксары ситимнээх дьон буолаллар. Манна 55-гэри ааспыт дьон тийэллэр. Бу дьон дьылгы-сылы билгэлиир кыахтаах, танха хоһону таба танар, туһанар. Киһи олоһун, дьылгытын тылларынан, сүбэлэринэн көннөрөр кыагы ылбыт дьон буолаллар. Ону таһынан бу таһым Айыылар уонна ахсыс таһым Айыылар бары Хааннар ол иһигэр Саха омук бэйэбитинэн Айыы Хаан Аймахтарынан ааҕынар эбилиит.

Түн былыргытан манньык идэлээх өбүгэлэрдээх, ону ытыктыыр дьонноох-сэргэлээх буолан, билиги омук быһыытынан эстибээх, атын элбэх ахсааннаах норуот быһыытынан симэлийбээх, тыһыынчанан сыллары үгүрдээн кэлбит омук буолабыт. Тааска бастагы суруллуу 12 тыһыынча сыл анараа өттүгэр суруллубута биллэр.

11. Силлабарий ологовоо письмо									
Согласные руны									
Б/П	Д-ба	З-ба	Ж-аб						
К	Ү-ку	Ҧ-ка	Ң-үк	Л-үк					
С	Ү-су	Ү-са	Ү-үүт	А-стн					
Т/Д	Ү-то	Ҧ-та		Ү-утт	Ҧ-утт				
Ҧ/Г				Ң-оҕо	Ҧ-оҕо	Г-тан			
Ҧ				Ҧ-һир	К-һир				
Н				О-һи	Д-һи	О-һи			
Н	Ү-һи	Ҧ-һи		Ҧ-һи	Ҧ-һи	Н-һи			
А	Ү-ах	Д-ах							
Р	Ү-р	Ҧ-р							
Ҧ									
Ч									
Н				Ҧ-һи					
М	Ҧ-м			Ҧ-һи					
Х		Ҧ-х	Л-х						
А	Ҧ-а	Л-а							
Гласные руны									
Г-аа/аа	Ү-уу	Ҧ-уу	Ҧ-уу/уу	Ҧ-уу/уу					

Өбүгэлэригэр манньык бэлиэлэринэн Айылардын, иччилэрдийн быһа алтыһар ньымалара. Оччотоого кэмэ манньык туһанааччылар, билээчилэр Үрүн Ойуунары

кытары бас-кес дьон буолаллар эбит. Билигин дьон-сэргэ оччотоого дьонгон кэм ааҕар, суруйар, үөрэҕи ылынар дьон буолан. Үөһээ Айыларбыт уонна Ытык Үгүс Өбүгэлэригэр манньык бэлэмнэ туһааннааһар сөпкө танан туттарбытыгар көнүл бизэрбиттэрэ биллэхэ Түн Былыргы Сах саҕатынааҕы өбүгэлэригэр билиилэригэр Чинг тирэҕи, Сүдү күһү, Мунура суох кыагы бизэрэр. Үс Дойдуну Иллээх Буолуобун!

Аныгы генетика дьин ааҕтанар наука билиитэ киһи Фибоначчи чыһыһыларын (0, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55, ...) сөл түбэхэр бэлэ саастарын ситэригэр, киһи организмгар улахан гормональнай уларыһылар буолалларын туһулуур. Ол уларыһылары былыргы мындыр дьон киһи этин-симин, өйүн-санаатын сайдыытын тас көстүүлэринэн сирдэтэн биллэллэрэ. Ол курдук, Эрллийк өлүн бастагы "О" сылларатыгар киһи көстүбэт эйгэһэ — ийэтин мистэтин иһигэр үөскүүрүн тэнииллэрэ уонна киһи Орто туоруу бараһын Дойдуга сайдыытын бастагы таһымнаан ааҕаллар. 1 сааһыгар диэри 60 эмийдэнэр, 2 сааһыгар бастагы тиистэрэ үүнэллэр, 3 сааһыгар тылланар, 5 сааһыгар ойдонор, 8-гэр ийиһин тийиһир. 60 1 сааһытан 8-гэр диэри сайдыытын Орто туоруу бараһын Дойду иккис таһымна ааһыта дииллэрэ. 13 сааһыгар 60 сааһын ситэн, бэйэтэ ууһатар кыагы ылар. Бу сааска тийиһин үһүс таһымна тахсыһан ааҕаллар. Киһи 21 сааһыгар диэри төрдүс таһыма ааһан, өтө көрүү өйө Үөһээ Дойдуга холбонуохтаах дииллэрэ, ол туһунан биллэр тиис (зуб мудрости) үүнэрин көрөллөрө. 34 сааһыгар киһи этэ-симэ мугутуур, сайдар (бэһис таһым), онтон 55 сааска — киһи өйө ситэр (алгыс таһым). Киһи 69 сааһыгар тийэригэр мындыр өй таһымгар тийиэхтээх, үлүстээн тийиэхтээх. Киһи Орто Дойдуну туоран, өйүн-санаатын сайдыыта Үрүн Айыы таһымна тийиэхтээх сааһа — 144 (ахсыс таһым).

Сыһыарыһыны бэлэмнээтэ Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ.

— И.М. РЕШЕТНИКОВ АЛТЫНАН ЧУРАГЧЫТААБЫ НОРУДУНАЙ ТЫЙЛАТЫР 50 СЫЛА —

Айар талаангым чэчири, сайда турдун!

50 сыл, этгэххэ дөбөн эрэри, бу-бүтүн үйэ агаара. Бу кэм устата биһиги тыйаатырбытыгар 300-тэн тахса киһи артыыс аатын сүгэн, элбэх дыкки кизэлэри атааран, дыһыардаах репетициялары аһаран, түбүктээх ол эрэри умсугутуулаах премьералары таһааран, айар үлэ абыланар ылларан, айан-тутан, ыллаан-ытаан, оонньоон-көрүлээн, үөрэн-көтөн, эмиэ да хомойон, абаран-сатаран, оруол бөбөнү айан аастахтара.

Дыин-дыингар, ускуустубаны сүгүрүйэ омуннаахтык таптыыр, айар-тутар дыбуурдаахтар кырдыар диэни билбэттэр.

Тыйаатыры түһүлгэ ортотугар үрдээн көстөр сэргэз дьүөрэллэр буоллааха, ол сэргэ дьэрэксэн оһуордарынан артыыстар буолаллар. Сэргэ оһуора төһөнөн уран, баай да, соччонон артыыстар көрөөччүгэ кэрэтиэн, диригээн көстөллөр.

Күн бүгүн биһиги тыйаатырбыт айар кэлэктиибигэр элбэх киһи айымньылаахтык үлэли сылдьар.

Олортон Валерий Герасимов Нүхэр Дархан эбэтэр Түптүр хара, Уолака эбэтэр Күкүр Уус, эбиитин Бөбө Силип буолан олордобуна, Мария Герасимова мэнэрик дьахтар буолан ыһыллан турдабына, эбэтэр тоһус эмээксинэ буолан буокканан хатабалланан "чал" курдугунан көрөн турдабына, чабырбахтаан чаныйан бардабына, Валентина Пинигина дыппизирэбинэн дыппизирэн баран сөнөдүйдэбинэ, Дьаба баһын Уулаах Уйбаанын ойуулаан уран тылын сүлүүдэбинэ, Борис Никулин Улуу Куданса буолан кэриэс-хомурус тылын бар дьонугар этэн этсэ турдабына, Гаврил Жирков Чачыгыр Таас ойуун буолан көрүүлээн илгистэ олордобуна, Биитэр Иван Бушков репетиция ыһтан мөбөрө-этэрэ да күндү буолан, сырыы айы туруорбут испэктээктэрэ "Гран-при" буоллабына, кырдык да, бу сүдү талааннар сылдыалларын итэҕэйбин.

Дэ, кинилэри батыһан көлүөнэлэринэн сүрдээх талааннаах артыыстар үгүс умнуллубат оруоллары айан көрөөччү биһирэбиллэн ылан, ытыс тыаһын наһараада онгостон күн бүгүн тийиэн кэллэхтэрэ.

Ким умнуой, "Сайсарыга" Дмитрий Кириллин Сатараалын, Любовь Пермякова, Изабелла Седалищева, Катя Андреева бэйэ-бэйэлэригэр майгынаһалат Ньургууларын, Иван Андреев — Саха саарына Былатыанын, билигин Саха Өрөспүүбүлүкэтин норуодунай артыыһа Алексей Павлов — Чанчарык Дьаабын, "Үрүн көмүс инэхэбэ" Василий Жирков хорсун-хоодуот Дуолан Харатын, Александра Седалищева ханыл майгылаах Туймаадатын, Иван Макаров — нуучча ньургуна Мартынын, Валентин Сидоров, Афанасий Андреев, Алексей Ходулов хаарыан бэйэлээх Киис Бэргэннэрин, Спартак Слепцов — Ханыйлайын, Иннокентий Кондратьев — Ханыйай Сэмэнин, Матрена Павлова, Тэня Смирникова Ленинград блокадатыгар хоргууан елбүт эдэркээн Айаларын, Матрена Коркина Настенькатын, Анна Пудова

— Тулугун, Буйатын, Александра Попова — Ева Кирилловнатын, Саргылана Дьячковская көрөөччү биһирэбиллэрин ылбыт умнуллубат оруолларын, Афанасий Сокольников — Кыһыл Ойуунун, Гүрий Моңастырев — Суванкулун, Ольга Ноева — Алиманын, Анна Пинигина оһуруктаах өйдөөх Хотун Хаан оруолларын уо.д.а.

Норуодунай суруйааччы Саха Өрөспүүбүлүкэтин култууратын үтүөлээх үлэһитэ, Саха Өрөспүүбүлүкэтин П.А.Ойуунскай аатынан Судаарыстыбаннай бириэмийэ Лауреата С.А.Попов — Сэмэн Тумат "Саҥа олох" хаһыакка бу курдук суруйан турар: "Сөбө, убаасты

мээнэ суруйбаттар.

Бу тыйаатыр үлэтигэр үтүмэни онорбут Дьоккуускайдаагы художественнай училищаны бүтэрбит Саха Өрөспүүбүлүкэтин култууратын үтүөлээх үлэһитэ, Чурагчы улуунун Бочуоттаах олохтооҕо В.Н.Дьячковскай бэйэтэ иитэн, үөрэтэн таһаарбыт үөрэнээччилэринэн хайбалы, махталы эрэ ылар дьонун дьон.

А.С.Коркин, О.Н.Осипов, А.Н.Барашкова кырдык да, талааннара таһынан таһымныы сылдыар дьон буоллахтара эбээт. Режиссердар идийэлэрин олоххо киллэригэ улахан үлэ, мындыр өй, билии-көрүү, толкуй наада буолар. Кинилэри кытта биир тыһынан өйдөһөн үлэлээбит сылларбыт

туохтан да күндүлэр, умнуллубаттар. Тыйаатырга ситиһии төрдө — режиссер, худуоһунньук артыыс уонна костюмер чочуйан таһаарбыт айымньылар буолар. Оннук үөрүүлээх түгэннэр элбэхтэр этэ дьон күн бүгүн чыстээхтик кизэн тутта этэбит.

Өр сылларга биһиги тыйаатырбытыгар худуоһунньугунан И.И.Еремеев таһаарылаахтык үлэлээтэ. Кини элбэх үлэлэрэ кизэн сэһэриини ылан, көрөөччүлэр үрдүк сыанабылларын ылан, үгүс араас таһымнаах көрүүлэргэ, куонкурустарга номинацияларынан, дипломнарынан бэлэстэммиттэрэ элбэҕи этэр.

"Төлөн Ньукуустан" уот сабан, "Маннайгы ньургуһуннарынан" суолу тобулан, "Кыталыктар кырдалларынан" кырыла көтөн, "Үрүн көмүс инэхэбэ" бигэтик тирээн, олох барахсан "Ис биэтэһин" сөлүү таайан, "Кэрэ көмүскэллэгэр" айымньылаахтык инники хардыылаан, "Сайсарынан" им балайтан сырдыкка тахсан, "Күкүр Уустуу" уус-уран айымньылары уһанан, чапчыйан, "Көһөрүүнэн" хаарыан дьоммут ааттарын типиннэрэн, "Ойуун түүлүнэн" Уһук Илиннэ аатыран, "Ийэ сиригэр" сири — Сибиири, Арасыйыа Эбэ Хотун көрөөччүлэрин сүгүрүтэн, "Маарыкчаан ыччагара" дуо дэтэн, "Дикки сааһынан" эдэр дьону түмэ тардан, хоннохтоохтук үлэлиир тапталлаах тыйаатырбыт инникитин

үрдүк аанын тэлэччи астын. Кириэ турдуннар, күргүөмүнэн урукку кэм уонна бүгүнгү күн муударай, уустук геройдара. Айар үлэ хаһан да тохтобулу билбэт, кини олоһу кытта тэнгэ хардыылыыр аналлаах. Тыйаатыр сүдү танаратыгар Мельпоменага сүгүрүйэн, артыыстар талаангым чэчири сайда туруохтун, уус-уран маастарыстыбабыт үрдээн, үүнэн иһэригэр ис сүрэхпиттэн баһарабын. Махтал буоллун, биһиги күндү көрөөччүлэрбитигэр, баһарабын биһиги тыйаатырбыт туһунан үөскээбит кэрэ изиийлэргит умнуллубакка, умнуллубакка, үлтүрүйбэккэ өрүү

көрөбүн үлэ үөһүгэр сылдыар дьон хайдах курдук түмсүүлээхтик үлэлээн, айан, дыбуурдаах кэлэктиби үөскэппиттэрин, тыйаатыр кырдыабас көлүөнэ артыыстарын кытта тэбистэннэ сценага эдэр артыыстар биир тыһынан оонньуулар киники үөрдэр. Эдэр дьону тыйаатыр, ускуустуба эйгэтигэр тардыы, кинилэр талааннарын, дыбуурдарын арыыйы, сайыннары — бириэмэ көрдөбүлэ. Ким эдэрдэрдээх "туйах хатарааччылардаах" — инники кэсимиһээх" диэн.

Күн бүгүн биһиги тыйаатырбытын инникитин аатын ааттатыахтаах эрэллээх дьон-ордоохтук: режиссердар Иван Бушков, Аркадий Васильев, Олеся Максимов, Сарыал Сивцев, артыыстар Ольга Ноева, Татьяна Хомподоева, Петр Климов, Семен Жандринский, Петр Дьяконов, Уйгулана Николаева, Настя Егорова, Айтап Намысаров, Айтап Беляев уо.д.а.

Худуоһунньуктар ситэн ситигиллээбит сирдэрэ диэн Чурапчыны

Дэ, ити курдук, 50 сыл устата Ааспыт сыллар усталарыгар Араас күн-дьыл ухханыгар Артыыс аатын ылан, Сценага тахсан оонньоон, Испэктээк бөбөнү туруоран, Аһабас, тыһымны массыыналараа Күөдэл курдук тизилэн, Гэстроллаан айманан, Хаадылаһан, ыһтаһан, Онон тыһыммытын таһааран, Сахабыт сири ардорбакка, Уһук Илиннэ да тийиэн, Илин Сибииргэ биһирээн, Арасыйыага аатыран, Ытыс тыаһын наһараада онгостон.

Талааммытынан үгүс көрөөччүлэрбитин сүгүрүтэн,

Биир дойдутаахпыт сүдү талаан, Норуодунай артыыс Бүөтүр Решетников

(Эрэллээхтик) Аатын үрдүктүк тутан, Айан-тутан бу күнгэ Тийиэн-тиксэн кэллэхпит!

өйгүтүн-санаабытын өрүкүтэ сырыттын! Баһарабын кэнчээри ыччат кизэн-куон өйүгэр, кырабы харабын диригэтэр илэ-бодо, тыһынаах курдук Күкүр Уус өрүү уһанан чапчыйдын, Чолбону кэртэрбит Улуу Куданса кэс тыһын эттин, Сайсары эмээксин ытыс таһынар харанаттан күн сырдыгар таластын, Күннэй уонна Дьуур, Лоокуут уонна Ньургуһун тапталлара өрүү өрө тутулуннун, төрөлүт күндү оһопорун сэрии тоһоонугар сүтэрбит күн күбай ийэлэр Хобороос, Толгонай мөһсүүннэрэ өйгө-сүрэххэ диригитин иннин, Эркээни эмээксин "Үрүн көмүс инэхэбэ" дьолу-соргуну түстэгин!

Сир үрдүгэр кэрэҕэ саамай сырдыкка — ускуустубага тардыһар киһи — дьоллоох!

Надежда ЗАБОЛОЦКАЯ, Тыйаатыр артыыһа, Саха сиригэр, Уһук Илиннэ, Илин Сибииргэ, Бүтүн Арасыйыага "Дьахтар оруолун бастын тоһорооччу" анал аат хаһаайката.

ДЫКТИ ДЪАРЫКТААХ САН САНЬЧ

Сахаларта былыр-былыргыттан хас түөлбө ахсын сэдэх идэлээх, араас дыбуурдаах дьон үөскээн-төрөөн оморбуттара. Кинилэртэн үһүлүччүлэрин суон сурахтара, үрдүк ааттара кэрэ кэпсээн буолан кизит сиригэр тарбанара. Мин бүгүн суруйар киһим Александр Александрович Попов – Чурапчы улуусугар эрэ буолбакка, Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр бэрт сэдэх таксидермист (кыыллар, көтөрдөр чуучулаларын онорооччу) идэлээх. Итини таһынан Сэбиэскэй Сойуус фашистскай Германияны кыайытыгар сүдү оруолу ылбыт байыаннай тизхиныкэлэр макеттарын онортуур.

Киһи үлэтин-хамнаһын билсэ, уһаайбатыгар тийиһиппэр, бастаан тэлгэһэтигэр анал мистэбэ туруоруллубут байыаннай тизхиныкэлэри көрдөрдө, онтон чуучулаларынан экспозициялары онортоон, көрдөрүүгэ туруорбут мусуой-дьизитигэр сырыттыбыт. Ингэн-тонон көрөн баран, мастарыскайыгар киһи ирээ-хоро кэпсэтибит. Бэйэтин туһунан ыйытталаспылар бэрт абыайа тыһынан билиһиннэрдэ. 1951 сыллаахха төрөөбүт. Биригэ төрөөбүт – төрдүөлэр. 1978 сыллаахха Дьоккуускайдаагы медико-лечебнай факультеты бүтэрэн, ЛОР быраас идэтин ылбыт. Үлэтин Ленскэй оройуон киһи балыһатыгар саҕалаабыт. 1984 сыллаахха Чурапчы киһи балыһатыгар аналган, 2017 сылга диэри үлэлээбит. Барыта 40 сыл үлэ ыстааһа, итинтэн 35 сылын Чурапчыга үлэлээбит. Чурапчы улуусун Бочуоттаах гражданина, ССРС доруобуйа харыстабылыгар туйгуна, РФ доруобуйа харыстабылыгар үтүөлээх үлэһитэ, РФ бочуоттаах донора, Чурапчы улуусун бочуоттаах донора. Кэргэннээх, 3 оҕолор.

Мастарыскайга маһы хайытар, устуруустуур станоктар, үүтүүр универсальнай дрептар, араас этибизиркэлэр, чыскалар, о. д. а. анал мистэлэринэн, истиэнэни толору тураллар. Кыра да, улахан да ончуктарга туттарга аналлаах инструмент, мин көрүүбэр, толору баар. Ол эрэри Сан Саныч (дьон-сэргэтэ инэрбит таптап аата) туттар сэбин-сэбингэлини кэмтитэн-кэмгэр санардан, тупсаран илэр эбит. Бу кэмнэ тириини имитэр станок онороору, шестеренкалары муспутун көрдөрдө.

Бастатан туран, чуучулалары оноруу туһунан ыйытталастым. Бу идэ дуу, дыбуур дуу дьон туолулаһылар. Ханнык баҕарар киһиэхэ талаан, дыбуур бэйэтигэр кистэнэ сылдьар. Ону сайыннарыахха, чочуйуохха наада. Итиннээх, биллэн турар, сүрэх-балас, билии-көрүү, дыһыар, тулууру наада. Айылбаттан бэриллибит эбэтэр удьуордарын утумнаабыт киһи олох абыайа буолар. Дьобуру сайын-наран, үөрэнэн идэ оностуохха сөп” – дьон эппиэттээтэ. Аан бастаан чуучула оноруутугар 1972 сыллаахха боруобалаабыт. Күһүнү булт кэмгэр Кындалга туртаһы бултаабыттарын төбөтүн көрдөөн ылан, көндөйдүү сүлэн иһигэр оту бытарытан симлит, харабар массына фаратын лаампатын уклут. Итини көрбүттэр, сүрдээбүн хайбаабыттар, салгыы дьарыктанарыгар сүбэлээбиттэр. Мырылаба туруйа оботун өлөрбүттэрин тириитин сүллээн аҕалан, туустаах ууга уган иһигэр туустаах баата симэн, харабар банаар лаампата уган баран куурдубут. Ыарахана бэрт буолан, уйбакка суулпа сылдьар этэ” – дьон күлэр. Бэрт

ер кууран уйуттар буолбут. Ити кэмнэ чуучуланы онорор туһунан ханнык да, уопут, аналлаах литэрэтиирэ суоҕа. Онон бэйэтин толкуйунан, табыллыа дии санаабытынан онортообут. Сыһыа-баайа атын кыыллар төбөлөрүн, бэйэлэрин чуучулаларын онортоон барбыт.

Ленскэйгэ үлэлиир кэмгэр Мирнэйгэ баар госпромхоз үлэһиттэрэ чуучуланы сакааһынан онорон атыылыллар эбит. Бу тэриптэ эстибитин кэнниттэн үс киһи Ленскэйгэ көһөн кэлбит. Бу дьон-сон чуучуланы оноруу быраабылатыгар, технологиятыгар үөрэммит. Үһүөн Сергей дьон ааттаахтара. Таксидермия мусуойугар үлэлээбиттэр. Онон билиилэрэ-көрүүлэрэ сүрдээбэ, анал литэрэтиирэлээхтэрэ. Кинилэр бу хайыскага үүнэрбэр-сайдарбар улахан оруоллаахтар” – дьон ахтар.

„Саха Сирэ Арасыйыаҕа холбоспута 375 сылыгар аналлаах өрөспүүбүлүкэтээҕи куонкурус-быыстапкаҕа кыттыбытым. Кытааччы абыайа этэ. Дьүүлүбүр субэ (жюри) сыһабытын ахсарбатабым. Мизнэ ахсаан, хаачыстыба да өттүнэн ордуктара этэ. Үһүс мистэ буолан анал грамотанан, мэтэлиинэн наҕараадаамамытым. Бу быыстапканы хаста да киһи тэлэбидэннээбэ таһаарбыттара. Онно наар мин чуучулаларым көстүбүттэрэ.

Чуучулаларым албаан испиттэрэ, анаан-минзэн кэлэн көрөөччүлөр да баар буолбуттара. Онон 2003 сыллаахха аҕам Василий Романов дьизитигэр мусуой аһарга быһаарыммытым. Дьон-сэргэ, ордуқ оҕолор кыылы-сүөлү, кинилэр олохторун-дьаһахтарын билистиннэр. айылбаа чугас буоллуннар дьон санаанан салайтарбытым. Маһыаха кыыллар майгыларын-сигилилэрин көрдөрө сатаатым, остуруйа дьоруойдарын үтүгүннэрдим. Ойуур быһыгар саһан опорор куобах, ууга уста, кытылыгыгар сынньана опорор кустар, колобогу албынныр саһыл, айбалит луоктуур эмитиер кыылларынны, о. д. а. бааллар. Чуучула өр турдабына, эргэрэр. Тирим ис өттүгэр кытары сылаах буолар. Онон куурдабын-хаттабын аайы аччаан-куччаан, тардан иһэр. Ону эрдэттэн туругун көрөн реставрациялааха наада. Олох эргэрдэхтэринэ атыһынан солбуйабын.

Мусуойум благотворительнай – үтө санааланы мусуойа. Көрүүгэ сыһаны быспалпын, ким төһөнү төлүүрүнэн. Кирибит харчыны сыл бүтүүтэ улуустаабы ин-баптиттар уопастыбаларыгар бизрэбин. Холбур, быһыл кирибит харчыга бэйэм эбэн, 50 тыһ. солк. бизрибим. Барыта холбоон 400 тыһ. солк буолла. Бу дьонно көмөлөһөр хас бириддибит ытык испит буолар” – дьон бу тизмэбэ кэпсэтин түмүктээтэ.

Кэпсэтибит аны байыаннай тизхиныкэлэри онороругар туһаайылына. 2005 сыллаахха Улуу Кыайы 60 сыла дойдунан кизник бэлгизтэммитэ. Улуус салалтата бу даатаны военизированнай параадынан бэлгизтиргэ былааннамыта. Ол кэмнэ кылаабынай бырааһынан үлэлээбит Владимир Сотников Сан Санын дьобурун билэр буолан, бу параакка кэлэтиип колоннатыгар байыаннай тизхиныкэ онорон киллэриэххэ дьон этии киллэрбит. Ити муус устар ортото этэ. Тимиринэн уһана илик буолан ыарыраттар даһаны, тутта себүлэспитэ. Балыһаны тутууга үлэлиир нууччаларга киһи көрдөһөн пушка онорорго уһун сыбааркалаптар. „Хата, оҕулааҕа

нууччалы үөрэммитим, бу тылы толору баһылырым. „убайдары” кытары бэйэлэрин туттар тылларынан бал-бааччы кэпсэтирим, кинилэргэ сөптөөх „эһиим” улаханньк көмөлөспүтэ” – дьон күлэ-үөрэ ахтар. Атынын фанеранан онорон параакка кытарга бэлэм буолбута. Кырааскалаан, Гэз-68 массынаба тизибиттэрэ. Сөп буола-буола салют ытыалы испитин дьон-сэргэ үчүгэйдик өйдүүр. Итини 12-лээх саанан онорбута.

Ити күһүн Чурапчыттан төрүттээх летчица Вера Захарова көлүт „ПО-2” самолетун испиискэ хаатыгар баар ойууттан, сөптөөх размырыгар тийэ улаатыннарар, макетын онорбута. Бэс, ДВП матырыйаалынан онорон, 2006 сыл Кыайыы параадыгар кытыннарбыта. Макеттарын размырын 1х1 масштабынан, ол ааҕа дьоннээх бэйэтин курдук онортуур. Онон самолету 8 киһи нэһилэ кыайан массынаба уурбуттара.

2015 сылга Т-34 таанка макетын онорууга туруммута. Итиннэ интерниэти туһаммыта. Москваҕа быраатыгар – генерал Ефрем Романовка куулэйдии сылдьан бу таанканы көрбүтэ, таанкалар тустарынан анал кинигэни атыласпыта. Макет албах үлэни эрэйбитэ. Холбур, көлүөһэлэрэ 6 хос 5-тээх каптаһыны ыспаран ончуллубута. Уһа төбөтүн дьизин сыһыа-баайа кыччаан илэһтээх. Көмөлөһүүгэ олох мындыр. этэргэ дылы, „көмүс илимилээх” дьон наадалар. этэ. Баҕалаах албах этэ даһаны, сорохтор ити ирдэбилгэ эппиэттээбүттэрэ. Олус албах матырыйаал кирибитэ. 3 туюнна кэринэ ыйааһынамыта. Онон параакка кытыннарарга анал кырааны аҕалан, КаМАЗ массынаба тизибиттэрэ. Саас буолан олбуор иһин тобута кэлэн кэбиспиттэрэ.

Бу макеттар эмиз эргэрэллэр, араас деталларын уларытыы, санардыы наада буолар. Быйыл сайын Болтоноттон быраата Петр Кривошапкин анаан-минзэн кэлэн көмөлөспүтүн махтана ахтар. „Сүрдээх сатабыллаах, мындыр, соробор бэйэбин субэлиир буолан абыраабыта” – диір. Манньк айар-тутар үлэтиттэн дуоһуйууну ыларын этэр.

Быйылгы үбүлүөйдээх сыл параадыгар „Капоша”, „ЛО-2” самолет, пушка кириэхтэрин себүн этэр. Уопсайынан, мусуойун онорууга, макеттарын санардыыга улуус, нэһилиэк салалталара көмөлөһүөхтэрин себүн бэлгизтээтэ.

Александр Александрович улуустуугар доруобуйа харыстабылыгар уһунуқ үлэлээбит бырааһынан биллэрин таһынан, дьон доруобуйатын туругун тупсарыаҕа, ыарахан ыарыттан быһааһына олуус улахан суолталаах хаан ылытын сулууспатын салайыта. 1987 сыллаахтан бу хайыскага дьарыктаммытым. Эрдэ хаан ылыта бириддиһэн эмэ баар эбит. Бастаан саҕалыырга ыарахан этэ, усулуобуйа да суоҕа. Кыарабас хирургия хоһугар биір холодильник турара. Дьон хаан бизрэтэн туттунара, куттанара. Бастайааннай бизрээччи абыайа – Мари Эверстова, Спартак Слепцов, Елизавета Попова, Константин Платонов, Егор Горюнов, Михаил Макаров, этилэр. 1994 сыллаахха хаан ылар, бизрэр, бэлэмниир саҕа дьиз кириэбүттэн сайдан, ханзэн барбылпыт. Бэйэм донорбын. Барыта 140-чата хаан бизрбитим. Улуустуугар билитин 40-ча бочуоттаах донор баар. Өрөспүүбүлүкэбэ бу хайыскага тыа сириг улуустарыгар бастыһынан буолабыт. Балыһаларбын кытары сибээһи быспалпын. Консультант быһытынан ыныраллар, субэлэтэллэр” – дьон Александр Александрович кэпсэтин түмүктүүр.

Дьэ, ити курдук, Александр Александрович Попов айар-тутар, дьонун-сэргэтин доруобуйата туруктаах буоларын туһугар кыһаллар.

Алексей СЛЕПЦОВ.

— СУРУЙААЧЧЫ, БЭЙИЭТ ТИМОФЕЙ СМЕТАНИН ТӨРӨӨБҮТЭ 100 СЫЛЫҢАР —

Кэбээйигэ “Түмэппий өлбөт үйэлээх” литэрэтиринэй бырааһынньыкка

Саха норуодунай бэйиэтэ Семен Данилов “Сметанин — улуу саха” диэн үрдүк сыанабылы бэйиэт буйун-суруйааччыта Тимофей Сметанин сэтинньи 25 күнүгэр төрөөбүтэ 100 сылын туолла. Бу күн Кэбээйигэ Чурапчыттан Егор Борисов библиотекатин сибдизиссийэ Варвара Полова, Одьулуун нэһилиэгин баһылыгын солбуйааччы Аверкий Потапов, киин библиотекаттан Наталья Захарова уонна куораттан бэйиэт Гаврил Егоров-Биилин төрөппүт кыһа Харыйаана Егорова, сизмэ Яна Биилина үбүлүүйдээх тэрээһингэ ыалдьыттаан кэллбит.

Кэбээйи улууһугар сэтинньи 24 күнүгэр айаннаан тийдибит. Кэбээйилэр киэн тутта ааттыыр суруйааччыларын Тимофей Сметанины айар үлэ умсулҕаныгар угуйбут, суруйааччы буолан үүнэ-сайдан тахсарыгар олук уурбут киһинэн биһиги биир дойдулаахпыт, эрэлэриэссийэ ыар тыһыгар түбөһөн ыар дьылбаламмыт бэйиэт Гаврил Егоров-Биилин бэйиэт буолар. Кэбээйигэ Биилин бэйиэти суруйааччы учууталын баһылыгынан киэн тутта ааттыыллар, киин олохун, айар үлэтин үөрэтэллэр эбит. Быйыл суруйааччы Павел Федоров-Сомого хомуйан таһаартарбыт “Кырдьык тиллэитэ” кинигэ, эбии матырыйаалынан байытыллан, “Кырдьык көмүстээбэр күндү” диэн ааттанан, Кэбээйи спохтоохторун көмөлөрүнэн күн сирин көрдө.

Сэтинньи 25 күнүгэр литэрэтиринэй бырааһынньык сарсыарда 9 чаастан Егор Эверстов аатынан Кэбээйи орто оскуолатыттан сабаланна. Бырааһынньыкка Дьоккуускай куораттан, Ханалас Нам улуустарыттан, Кэбээйи нэһиликтэриттэн элбэх киһи кэлбит. Намтан Тимофей Сметанин кыһа Татьяна Сметанина уолунаан Алексейдыын, сизиннэн Игорьдыын кэлбиттэр. Кэбээйигэ балта Екатерина

Егоровна олорор эбит. Ыраахтан кэлбит ыалдьыттары Егор Эверстов аатынан орто оскуола дириэктэрэ Анна Обутова көрсөн оскуола үлэтин, олохун сырдатан сийилии кэпсээтэ. Оскуоланы биир дойдулаахтара Судаарыстыбаннай дуума дьокутаата Михаил Эверстов 2005 сыллаахха туттарбыт. Оскуола 370 үөрэнээччилээх, аграрнай хайыскалаах эбит. Быйыл Москвага “Коммунсүһүн” быыстапка-дьаарбанкаба кыттан үрүн көмүс мэтээли ылан, үрдүк ситиһилэммиттэр. Манна бу күн улуус оскуолатын үөрэнээччилэригэр “Сметанин аабылара” ытылынна. Барыта 6 оскуолаттан 120 үөрэнээччи кыттыны ылла.

Биһиги бырааһынньык аһыллытыгар сылдьаат, П. Степанов аатынан кыраайы үөрэтэр мусуойга тийэн, нэһилиэк бэтэрээннэрин кытары көрсүһүгү кыттыстыбыт, мусуой дириэктэрэ Егор Павлов дириг ис хоһоонноох кэпсээнин сэнээрэн иһиттибит, мусуой баай туруорууларын саргии көрдүбүт. Онтон

буйун-суруйааччы ытлык тэппит ытлык сирдэринэн сырытыннардылар. Тимофей Сметанин оро сааһа ааспыт Чомчунах алааһыгар, аан бастаан оскуолаба үөрэммит сиригэр Моёллой кэнники Танара Сыһыта, онтон кэлин “Култуура” диэн ааттаммыт ытлык сиргэ сырыттыбыт. Бу манна 1932 сыллаахха Биилин бэйиэт учуутал идэтин ылан кэлэн оҕолору ааһарга, суруйарга үөрөппүтэ буолуо, манна кэлин кэбээйилэр киэн туттууларга буолбут суруйааччылары Тимофей Сметанины, Иван Петрову хоһоон алыптаах хонуутугар угуйбута буолуо диэн санааттан долгуян ыллыбыт. Онтон Томтор диэн сиргэ сырыттыбыт. Манна гражданскай сэрйи дьоруойа Хабырылла Дьөгүөрү 1935 сыллаахха оскуола туттарбыт. Тимофей Сметанин бу ытлык сиртэн сэрйигэ барбыт. Бу мизистэзэ билгигин киин бюст-лааматынньыга турар. Лааматынньыкка сибээһи дьөрбөтүн уурдуубут.

Эбиэттэн киэһэ “Олох олоруу

Дьол” диэн ыраахтан кэлбит ыалдьыттар оскуола оҕолорун кытта көрсүһүүлэрэ ытытылынна. Түөрт чаастан Павел Федоров-Сомого “Кырдьык көмүстээбэр күндү” кинигэтин сүрэхтэниитэ буолла. Кинигэ 200 ахсаанынан бэчээттэнэн тахсыбыт. Тыл эппит дьон Тимофей Сметанин учуутала Гаврил Егоров-Биилин бэйиэт туһунан бөдөн үлэ бэчээттэнэн тахсыбытынан, суруйааччы Павел Федоров-Сомого махталларын эттилэр, киин үлэтин үрдүктүк сыаналаатылар. Салгыы “Лоскуут уонна Ньургунун” айымньытынан оһоһуллубут “Үйэлээх таптал” аллеяга уот уматытынан сирээ-ытытылынна.

Киэһэ литэрэтиирэ үлөхөн бырааһынньыгын түмүктүүр дьоро киэһэ Тимофей Сметанин аатынан “Сайдам” норуот тыйаатырын дьэитигэр, ытытылынна. Кэбээйи нэһилиэгин баһылыга Андрей Кобяков тыл этиитигэр Кэбээйи нэһилиэгэ Чурапчы улууһун кытта добордуу сибээһи тутуһан кэлбитин, Чурапчы курдук ыраах сиртэн бу тэрээһингэ кэлэн кыттыбыллытын, махтал тылларын эттэ.

Кэбээйи ыалдьыттымах дьонугар-сэргэтигэр махтанан, саха талааннаах суруйааччыта Тимофей Сметанин аата Чурапчыны кытта ыкса сибээстээбиттэн, кэбээйилэр Чурапчы дьонун кытта добордуу сыһыаны өрө туталларыттан киэн тутунубут, тэрээһиннэргэ барытыгар тыл этэн, санаабытын үлэстэн кэллбит өссө да сибээспит сайда турарыгар баарабын уонна Тимофей Сметанин учуутала Биилин бэйиэт тылларынан Кэбээйигэ айан-сырыт туһунан кэпсээммин түмүктүүбүн.

Кэлбиттүт биһиги бу сиргэ,
Кэскиллээх олох тэрийэ,
Кэнчээри үйэтин кызгэмтэ,
Кэрэ саас үүнүүтүн чалгымтэ.

Наталья ЗАХАРОВА.

ПРОТОКОЛ

публичных слушаний по проекту бюджета МО «Чурапчинский улус (район)» РС (Я) на 2020 год и на плановый период 2021 и 2022 годов
село Чурапча 28 ноября 2019 года

Место проведения:

Актовый зал администрации МО «Чурапчинский улус (район)» РС (Я), с. Чурапча, ул. Ленина, 41, - 15 часов 00 минут.

Основание проведения:

Распоряжение главы МО «Чурапчинский улус (район)» РС (Я) от 12.11.2019г. № 1281-О о проведении публичных слушаний по проекту бюджета МО «Чурапчинский улус (район)» РС (Я) на 2020 год и на плановый период 2021 и 2022 годов.

Председатель публичных слушаний:

Егоров А.Г. - заместитель главы МО «Чурапчинский улус (район)» РС (Я) по экономике и инновациям.

Повестка дня:

О проекте бюджета МО Чурапчинский улус (район)» РС (Я) на 2020 год и на плановый период 2021 и 2022 годов.

Присутствовали:

Жители села Чурапча, депутаты улусного (районного) Совета, представители органов местного самоуправления поселений, руководители казенных, бюджетных, автономных учреждений, работники структурных подразделений администрации МО «Чурапчинский улус (район)» РС (Я), индивидуальные предприниматели и иные заинтересованные лица.

Количество зарегистрированных участников публичных слушаний - 33 чел.

Вступительное слово председательствующего: ознакомив всех присутствующих с повесткой дня, объявил, что публичные слушания проводятся в соответствии с Уставом МО «Чурапчинский улус (район)» РС (Я), Положения «О бюджетном процессе в МО «Чурапчинский улус (район)» РС (Я), Положения о Порядке организации и проведения публичных слушаний МО «Чурапчинский улус (район)» РС (Я).

После ознакомления всех присутствующих с целями и задачами публичных слушаний, отложил регламент проведения публичных слушаний, о месте, времени, порядке учета предложений и участия граждан в публичном слушании по проекту бюджета МО «Чурапчинский улус (район)» РС (Я) на 2020 год и на плановый период 2021 и 2022 годов были опубликованы в газете «Сана олох» и на официальном сайте администрации МО «Чурапчинский улус (район)» РС (Я).

Сообщил, что в ходе публичного слушания ведется протокол, в который вносятся все предложения и фиксируются результаты публичных слушаний, все участники публичных слушаний приняли порядок

предложенного регламента.

Письменных обращений (предложений, замечаний) жителей Чурапчинского района в рабочей группе по подготовке и проведению публичных слушаний не поступало.

Слушали информацию:

1. О проекте бюджета МО Чурапчинский улус (район)» РС (Я) на 2020 год и на плановый период 2021 и 2022 годов - докладчик Брызгаева Т.Т., начальник Управления финансов Чурапчинского улуса.

2. О проекте бюджета МО Чурапчинский улус (район)» РС (Я) на 2020 год и на плановый период 2021 и 2022 годов раздела «ОБРАЗОВАНИЕ» - содокладчик Посельский Ю.П., начальник управления образования Чурапчинского улуса.

3. О проекте бюджета муниципального образования Чурапчинский улус (район)» Республики Саха (Якутия) на 2020 год и на плановый период 2021 и 2022 годов раздела «КУЛЬТУРА» - содокладчик Смирникова А.М., заместитель начальника Управления культуры Чурапчинского улуса.

С вопросами и предложениями выступили:

В ходе проведения публичных слушаний поступали устные вопросы, на все вопросы были даны исчерпывающие ответы.

Посельский Ю.П. - начальник Управления образования Чурапчинского улуса

- просим рассмотреть возможность увеличения средств по разделу «Образование» на основные статьи расходов после уточнения основных цифр бюджета;

- просим предусмотреть в бюджете на следующий год средства на Программах: «Одаренные дети», «WorldSkills», «Кадровый резерв», «Развитие детского спорта»;

Смирникова А.М. - заместитель начальника Управления культуры Чурапчинского улуса

- мы надеемся, что в течение года предусмотренные в проекте бюджета статьи расходов в размере 50% будут доведены до 100%;

- просим предусмотреть в бюджете на 2020 год на сохранение и пополнение музейного фонда, софинансирование на приобретение автомашин для служебных целей 6 учреждений культуры;

Ефремова Л.В. - глава МО «Ожунский наслег», председатель Ассоциации глав местного самоуправления

- просим оказать содействие и взять на контроль ситуацию, сложившейся с подготовкой проектной документации на ремонт ГТС водохранилище «Бэрэ»;

- в связи с трудностями зимовки крупного рогатого скота и лошадей, просим предусмотреть средства на софинансирование мероприятий по развитию сельского хозяйства наслегам в рамках реализации межмуниципальной программы «Развитие сельского хозяйства Чурапчинского улуса на 2019-2022 годы»;

- с отсутствием спортивного зала на уроки физкультуры учащиеся общеобразовательной школы ходят в спортив-

ный зал поселений, в этой связи просим предусмотреть финансовые средства на возмещение расходов на коммунальные услуги в размере 30% от общего объема содержания объекта спортивного зала поселений;

Неустров А.Р. - инструктор-методист МБУ «Управление ФКиС Чурапчинского улуса»

- просим рассмотреть возможность включения в бюджет на 2020 год дополнительные средства на развитие физической культуры и массового спорта;

Архипов И.Н. - депутат улусного (районного) Совета, индивидуальный предприниматель.

- на реализацию муниципальных программ социального блока финансовые средства довести до уровня 2019 года;

Полюева С.Н. - заместитель по учебной части МБУДО ДЮСШ Чурапчинского улуса.

- просим предусмотреть увеличение бюджета по следующим видам расходов: приобретение спортивного инвентаря, оргтехники, медоборудования, медикаменты и витаминизация, приобретение автомашин для перевозки детей;

Заболотная М.П. - начальник Управления по социальным вопросам администрации МО «Чурапчинский улус (район)»

- просим рассмотреть возможность по увеличению размера финансовых средств на 2020 год на обеспечение жильем молодых семей, на реализацию муниципальных программ социального блока;

Сивцев А.И. - заместитель начальника МКУ УСХ Чурапчинского улуса

- в целях сохранения и увеличения поголовья крупного рогатого скота и лошадей на реализацию межмуниципальной программы «Развитие сельского хозяйства в Чурапчинского улуса на 2019-2022 годы» рассмотреть вопрос об увеличении бюджетных ассигнований;

По результатам выступлений докладчиков и иных участников публичных слушаний рекомендовано одобрить проект бюджета МО «Чурапчинский улус (район)» РС (Я) на 2020 год и на плановый период 2021 и 2022 годов.

Голосовали:

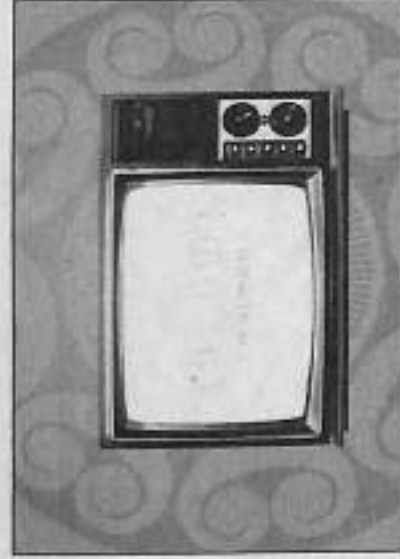
«за» - 33

«против» - 0

По итогам проведенных публичных слушаний их участники решили:

Поддержать и направить проект бюджета МО «Чурапчинский улус (район)» РС (Я) на 2020 год и на плановый период 2021 и 2022 годов на рассмотрение улусного (районного) Совета депутатов МО «Чурапчинский улус (район)» РС (Я).

Алексей ЕГОРОВ, председатель,
Юлия КАРДАШЕВСКАЯ, секретарь.

Репертуар Кинотеатра «АЙЫЛЛААН» с 5 декабря по 11 декабря

10:00 - «Холодное сердце 2» (мультфильм, семейный) +6
(150) продолжительность 1 ч. 48 м.
12:00 - «Рождество на двоих» (мелодрама, комедия) 16+
(200) продолжительность 1 ч. 43 м.
13:55 - «Лев Яшин. Вратарь моей мечты» (спорт, драма, биография) +6 (200) продолжительность 2 ч. 02 м.
16:05 - «Холодное сердце 2» (мультфильм, семейный) +6
(250) продолжительность 1 ч. 45 м.
18:05 - «Рождество на двоих» (мелодрама, комедия) 16+
(250) продолжительность 1 ч. 43 м.
20:00 - «21 мост» (детектив, боевик, триллер) 16+ (250)
продолжительность 1 ч. 45 м.
Справки по телефону 8-964-428-70-94
Бронь автоматическая снимается за 20 минут
до сеанса!!!
Касса работает с 08 ч. 45 м. до 20 ч. 30 м.

«Саха» НКХ ханаалын ахсынны 9 – 15 күнүнээ биырагыраамата

Ахсынны 9 күнэ банидизиньк	Ахсынны 10 күнэ оптурсуньк	Ахсынны 11 күнэ сэрэдэ	Ахсынны 12 күнэ чэппир	Ахсынны 13 күнэ бэтиинэ	Ахсынны 14 күнэ субуота	Ахсынны 15 күнэ баскыһыанна
06:00 - Сага күн 6+ 07:00 - Сага күн 6+ 08:00 - «Сага сирэ» инф. биэри 12+ 09:15 - Город женщин 12+ 10:15 - «Иза уонна Лиза» 12+ 11:00 - Талбан 12+ 12:15 - Актуальное интервью 12+ 13:30 - Сэргээ 12+ 14:00 - Тали чааһа 12+ 15:00 - Город женщин 12+ 16:00 - Сага сирэ- Якутия 12+ 17:00 - Сага сирэ- Якутия 12+ 18:15 - Саган сирэ 6+ 19:00 - Родной мой край 6+ 20:30 - Сага сирэ- Якутия 12+ 21:00 - «Иза уонна Лиза» 12+ 22:30 - Итоги дня 12+	06:00 - Сага күн 6+ 07:00 - Сага күн 6+ 08:00 - «Сага сирэ» инф. биэри 12+ 09:15 - Город женщин 12+ 10:15 - «Иза уонна Лиза» 12+ 11:00 - Талбан 12+ 12:15 - Актуальное интервью 12+ 13:30 - Сэргээ 12+ 14:00 - Тали чааһа 12+ 15:00 - Город женщин 12+ 16:00 - Сага сирэ- Якутия 12+ 17:00 - Сага сирэ- Якутия 12+ 18:15 - Саган сирэ 6+ 19:00 - Родной мой край 6+ 20:30 - Сага сирэ- Якутия 12+ 21:00 - «Иза уонна Лиза» 12+ 22:30 - Итоги дня 12+	06:00 - Сага күн 6+ 07:00 - Сага күн 6+ 08:00 - «Сага сирэ» инф. биэри 12+ 09:15 - Город женщин 12+ 10:15 - «Иза уонна Лиза» 12+ 11:00 - Талбан 12+ 12:15 - Актуальное интервью 12+ 13:30 - Сэргээ 12+ 14:00 - Тали чааһа 12+ 15:00 - Город женщин 12+ 16:00 - Сага сирэ- Якутия 12+ 17:00 - Сага сирэ- Якутия 12+ 18:15 - Саган сирэ 6+ 19:00 - Родной мой край 6+ 20:30 - Сага сирэ- Якутия 12+ 21:00 - «Иза уонна Лиза» 12+ 22:30 - Итоги дня 12+	06:00 - Сага күн 6+ 07:00 - Сага күн 6+ 08:00 - «Сага сирэ» инф. биэри 12+ 09:15 - Город женщин 12+ 10:15 - «Иза уонна Лиза» 12+ 11:00 - Талбан 12+ 12:15 - Актуальное интервью 12+ 13:30 - Сэргээ 12+ 14:00 - Тали чааһа 12+ 15:00 - Город женщин 12+ 16:00 - Сага сирэ- Якутия 12+ 17:00 - Сага сирэ- Якутия 12+ 18:15 - Саган сирэ 6+ 19:00 - Родной мой край 6+ 20:30 - Сага сирэ- Якутия 12+ 21:00 - «Иза уонна Лиза» 12+ 22:30 - Итоги дня 12+	06:00 - Сага күн 6+ 07:00 - Сага күн 6+ 08:00 - «Сага сирэ» инф. биэри 12+ 09:15 - Город женщин 12+ 10:15 - «Иза уонна Лиза» 12+ 11:00 - Талбан 12+ 12:15 - Актуальное интервью 12+ 13:30 - Сэргээ 12+ 14:00 - Тали чааһа 12+ 15:00 - Город женщин 12+ 16:00 - Сага сирэ- Якутия 12+ 17:00 - Сага сирэ- Якутия 12+ 18:15 - Саган сирэ 6+ 19:00 - Родной мой край 6+ 20:30 - Сага сирэ- Якутия 12+ 21:00 - «Иза уонна Лиза» 12+ 22:30 - Итоги дня 12+	06:00 - Сага күн 6+ 07:00 - Сага күн 6+ 08:00 - «Сага сирэ» инф. биэри 12+ 09:15 - Город женщин 12+ 10:15 - «Иза уонна Лиза» 12+ 11:00 - Талбан 12+ 12:15 - Актуальное интервью 12+ 13:30 - Сэргээ 12+ 14:00 - Тали чааһа 12+ 15:00 - Город женщин 12+ 16:00 - Сага сирэ- Якутия 12+ 17:00 - Сага сирэ- Якутия 12+ 18:15 - Саган сирэ 6+ 19:00 - Родной мой край 6+ 20:30 - Сага сирэ- Якутия 12+ 21:00 - «Иза уонна Лиза» 12+ 22:30 - Итоги дня 12+	06:00 - Сага күн 6+ 07:00 - Сага күн 6+ 08:00 - «Сага сирэ» инф. биэри 12+ 09:15 - Город женщин 12+ 10:15 - «Иза уонна Лиза» 12+ 11:00 - Талбан 12+ 12:15 - Актуальное интервью 12+ 13:30 - Сэргээ 12+ 14:00 - Тали чааһа 12+ 15:00 - Город женщин 12+ 16:00 - Сага сирэ- Якутия 12+ 17:00 - Сага сирэ- Якутия 12+ 18:15 - Саган сирэ 6+ 19:00 - Родной мой край 6+ 20:30 - Сага сирэ- Якутия 12+ 21:00 - «Иза уонна Лиза» 12+ 22:30 - Итоги дня 12+

